

# Petros Markaris a současný řecký detektivní román

VLADIMÍRA ZÍTKOVÁ

Detektivní romány, ač mnohdy zatracované a řazené mezi pokleslou literaturu, zažívají v současné době boom. Zejména severské krimi se těší u českých čtenářů značné oblibě a velká knihkupectví mu často věnují celé regály. Řeckého zástupce žánru bychom tam ale hledali marně. Škoda, protože i řecká detektivka má čtenářům co nabídnout. Zkusme se proto podívat na předního představitele detektivního žánru v Řecku, Petrose Markarise, a jeho dílo.

Petros Markaris patří mezi nejznámější a nejčtenější řecké spisovatele současnosti; jako jednomu z mála se mu dokonce podařilo úspěšně proniknout i na zahraniční knižní trhy. Hlavní hrdina jeho románů, svérázný aténský detektiv Kostas Charitos, je od roku 1995, kdy jej Markaris představil čtenářům poprvé, fenoménem knižních pultů nejen v Řecku, ale například i u našich německy mluvících sousedů. Zmiňme, že i sám Petros Markaris je velkým světoběžníkem: narodil se v roce 1937 v tureckém Istanbulu, studoval ekonomii v Německu a Rakousku, poté se zabýval obchodem v zemích severní Afriky a Arabského poloostrova, aby se nakonec, už jako profesionální spisovatel, usadil v řecké metropoli Aténách. K detektivní tematice se Markaris dostal přes filmový scénář v době, kdy spolupracoval se světoznámým řeckým režisérem Theo Angelopoulosem na televizním seriálu *Anatomia enos enklimatos* (1992–1995, *Anatomie zločinu*). Díky televizi se zrodila jeho nejslavnější literární postava, již zmíněný detektiv Charitos, i téma Markarisova prvního románu *Nichterino deltio* (1995, *Noční zprávy*), který řeší záhadnou vraždu mladého albánského páru a dvou reportérek televizního zpravodajství, které se o případ zajímaly. Po nebývalém úspěchu následovaly další romány: *Amina zonis* (1998, *Obranné pásmo*), *O Tse aftoktonise* (2003, *Che spáchal sebevraždu*), *Vasikos metochos* (2006, *Hlavní akcionář*), *Palia, poli palia* (2008, *Dávno, příliš dávno*). Jedná se o společenské romány s detektivní zápletkou, ve kterých Markaris rozebírá soudobou řeckou společnost, provádí nás aténskými zákoutími (v případě posledně jmenovaného románu se děj odehrává v Istanbulu) a přináší bohatá a různorodá společenská témata zasazená do období moderních řeckých dějin po druhé světové válce.

Markarisově pozornosti samozřejmě nemohly uniknout ani události neaktuálnější. Další z řady jeho románů, *Lixiprothesma dania* (2010, *Nesplácené úvěry*), totiž spolu s detektivní zápletkou rozebírá řeckou finanční krizi, často skloňovaný pojem několika posledních let. Řecká a potažmo celosvětová ekonomická krize nenechává lhotejným snad nikoho. „Je to román, jehož tématem je krize a který je napsaný v průběhu krize“,<sup>1</sup> říká Petros Markaris. Prostředí, kde se děj odehrává, a okolnosti, za kterých román vznikl, jsou tak v podstatě

<sup>1</sup> «Είναι ένα μυθιστόρημα με θέμα την κρίση, γραμμένο στη διάρκεια της κρίσης.» KRIMNIOTI 2010.

totožné: úsporná opatření, růst cen, nezaměstnanost, stávky a demonstrace v centru Atén, snižování platů státních zaměstnanců, zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu... „Snad jen pro román je krize užitečná, protože poskytuje bohatý vypravěčský materiál“,<sup>2</sup> tvrdí Petros Markaris, který se nebál ožehavého tématu využít a vzal si nekompromisně na mušku bankovní systém. Právě bankéři a finančníci jsou zde obětmi série vražd, po jejichž pachateli detektiv Charitos pátrá. A proč právě oni? Podle autora mají totiž právě banky obrovský podíl zodpovědnosti na konzumním šílenském, které Řeky ovládlo.<sup>3</sup> V této souvislosti Markaris s nostalgii vzpomíná na šedesátá léta minulého století, období, kdy téměř každý druhý domek v Řecku hyzdily železné dráty vyčnívající ze střech. Tento nevzhledný doplněk řeckých obydlí totiž představoval jeden velký sen. Sen rodičů o druhém poschodí pro syna či dceru. Tato touha však nebyla realizována díky půjčkám či hypotečním úvěrům tak, jak je to běžné dnes, ale především tvrdou prací na úkor pohodlí všech obyvatel domu. Rodina se i několik let uskromňovala v oblékání či v jídle s jedním cílem – přistavit domek. Jedinou půjčkou, kterou v té době znaly a využívaly střední a nižší třídy v Řecku, byl jakýsi „sešitek“ v místním krámku se smíšeným zbožím, kam hokynář pečlivě zapisoval jednotlivé nákupy na dluh. Ten se však vyrovnával ihned, jakmile byly nějaké peníze k mání. Jak moc se vztah k penězům od té doby změnil? Nikdy dříve jich neproudilo do Řecka tolik jako od roku 1981, kdy země vstoupila do Evropského hospodářského společenství. Peníze jako by Řeky ukolébaly. Vlády žití na dluh podporovaly, a tak spotřeba neúměrně rostla, zatímco produkční schopnost země klesala. Právě tento spotřební rozvoj přetvořil podle Markarise Řecko na předraženou zemi, kterou je dnes.<sup>4</sup> A banky se staly terčem nenávisti:

*Κοιτάξτε, όλη η Ελλάδα κινείται με δανειακά. Είτε πρόκειται για στεγαστικά είτε πρόκειται για καταναλωτικά, για επιχειρηματικά δάνεια ή για δάνεια διακοπών, τα δάνεια είναι ο μόνος μοχλός που κινεί την ελληνική αγορά. Οι τράπεζες κρατάνε σε ομηρεία πάνω από τους μισούς Έλληνες. Τώρα μάλιστα με την κρίση η κατάσταση έχει επιδεινωθεί. Σε κανέναν όμηρο δεν αρέσει η ομηρία του. Προσπαθεί καταρχήν να απαλλαγεί, αλλά όταν δεν μπορεί, δεν τον μένει παρά μόνο η εκδίχηση.*

*Podívejte, celé Řecko se hýbe jen díky půjčkám. Ať už jsou to půjčky na bydlení, podnikatelské půjčky, zboží či dovolená na splátky, půjčky jsou jedinou pákou, která hýbe řeckým trhem. Banky drží jako rukojmí přes polovinu Řeků. A současná krize situaci ještě zkomplikovala. Nikomu se nelíbí být držen jako rukojmí. Nejdříve se snaží vymanit, ale když nemůže, nezbyvá mu nic jiného než pomsta.<sup>5</sup>*

<sup>2</sup> «Μόνον για το μυθιστόρημα η κρίση είναι ωφέλιμη, γιατί υπάρχει πλούσιο υλικό αφήγησης.» BASKOZOS 2011.

<sup>3</sup> ROUMBOULA 2010.

<sup>4</sup> MARKARIS 2010.

<sup>5</sup> MARKARIS, *Ανηξιπρόθεσμα Δάνεια*, 308.

První vražda tak na sebe v románu nenechá dlouho čekat. Po idylickém začátku, kdy Kostas Charitos vdává svou jedinou dceru Katerinu, je na východním předměstí Atén nalezen na zahradě své vily zavražděný bankéř v penzi Nikitas Zisimopoulos. Vrah své oběti usekl hlavu mečem a zanechal po sobě stručný vzkaz – latinkou napsané písmeno „D“ na bílém archu papíru. Detektiv Charitos tak musí zapomenout na svatební oslavy a v plné síle se vrátit zpět do služby. Prvotní podezření padá na afrického sluhu nebohého bankéře, to však vylučují synové oběti, pro které je Afričan jako člen rodiny a mají k němu plnou důvěru. Navíc i přes jeho zatčení brzy následují další vraždy, jejichž oběťmi se postupně stávají ředitel aténské pobočky jedné britské banky, holandský funkcionář významné ratingové agentury a nakonec majitel firmy vymáhající dluhy. Všechny oběti pocházejí z finančního prostředí, všechny byly zavražděny mečem. Už tak složitý případ navíc komplikuje fakt, že ve stejné době jako vraždy zaplaví Atény plakáty vyzývající občany, aby neplatili své závazky bankám. Není vůbec zřejmé, zda se jedná o konání shodného pachatele, nebo je pachatelů více. Situace je o to překérnější, že mezi oběťmi jsou i dva cizí státní příslušníci, což vyvolává nervozitu u vedení policie, které je pod obrovským tlakem ze zahraničí a musí zachraňovat pověst už tak ponižené země:

*«Μήπως να σας στείλουμε και μια τρούικα από την Europol να σας βοηθήσει;» λέει ο Σίφελ και μας κοιτάζει αφ' υψηλού. «Αυτό ήταν αστείο» συμπληρώνει, το ύφος του όμως αναιρεί το αστείο. (...)*

*«Κοιτάξτε, από τότε που ήρθε η τρούικα, η Ελλάδα έκανε reforms, που δεν τις είχε κάνει ποτέ» λέει σοβαρά τώρα ο Σίφελ. «Σκέφτομαι, μήπως και μια τρούικα της ευρωπαϊκής αστυνομίας θα σας βοηθήσει να δουλέψετε πιο γρήγορα.»*

*«Η ελληνική αστυνομία συνεργάζεται με όλες τις αστυνομίες της Ευρώπης» του απαντάει ο Γκίκας.*

*«Και με την Κομισιόν συνεργάζεται, αλλά έδινε ψεύτικα στοιχεία.»*

*Βγάζω το καπέλο στον Γκίκα. Βράζει, αλλά δεν υψώνει καθόλου τον τόνο της φωνής του: «Η υπόθεση της τρούικας, είτε είναι οικονομική είτε είναι αστυνομική, είναι υπόθεση της κυβέρνησης, κύριε Σίφελ» του απαντάει ψυχρά. «Αν θέλετε να προτείνετε αστυνομική τρούικα για την Ελλάδα, θα πρέπει να απευθυνθείτε στον υπουργό. Κατά τα άλλα, σεβαστείτε την προσπάθεια που κάνει ο ελληνικός λαός αυτήν την στιγμή.»*

*«Είναι πραγματικά πολύ μεγάλη. Ρωτώ όμως τον εαυτό μου τι θα γίνει όταν φύγει η τρούικα. Θα αρχίσετε πάλι τα ίδια;» (...)*

*«Τον άκουσες;» μου λέει ο Γκίκας όταν μένουμε μόνοι. «Δεν του φτάνει η τρούικα. Θέλει και την ελληνική αστυνομία υπό επιτροπεία». Αφήνει ένα αναστεναγμό και συνεχίζει: «Πρέπει να τρέξουμε. Από τη μια ο αντίρρησης των τραπεζών, από την άλλη οι ξένοι, που ψάχνουν την ευκαιρία για να μας δείξουν την εκτίμηση τους... πρέπει να τελειώνουμε.»*

*„Co kdybychom vám poslali i další trojku mezinárodních pozorovatelů, tentokrát z Europolu, aby vám pomohla?“ říká Sifel a pohrdavě se na nás dívá.*

„To měl být vtíp,“ dodává, nicméně jeho způsob vystupování vtíp vyvrací. (...)

„Podívejte, od té doby, co přišla troika, provedlo Řecko reformy, které nikdy předtím neudělalo,“ říká teď už vážně Sifel. „Přemýšlím, že by vám možná taková troika od evropské policie pomohla, abyste pracovali rychleji.“

„Řecká policie spolupracuje se všemi policiemi Evropy“, odpovídá mu Gikas.

„I s Evropskou komisí spolupracuje, ale falšovala údaje.“

Smekám před Gikasem. Přestože zuří, na jeho hlase to není znát: „Otázka troiky, ať už ekonomické nebo policejní, je záležitostí vlády, pane Sifele,“ odpovídá mu lhostejně. „Pokud chcete pro Řecko nabídnout policejní troiku, musíte se obrátit na ministra. Jinak respektujte snahu, kterou řecký lid v těchto chvílích prokazuje.“

„Ta je vskutku velká. Sám sebe se ale ptám, co se stane, až troika odejde. Vše se zase vrátí do starých kolejí?“ (...)

„Slyšel jsi ho?“ říká mi Gikas, když jsme zůstali sami. „Troika mu nestačí. Chce dát pod dozor i řeckou policii.“ Povzdechne si a pokračuje: „Musíme zabrat. Z jedné strany vzbouřenců proti bankám, z druhé strany cizinci hledající příležitost, jak nám vyjádřit svou úctu... musíme to dotáhnout do konce.“<sup>6</sup>

Nabízí se i otázka, zda se nejedná o čin teroristů. Přestože svět si většinou pod pojmem terorismus vybaví bombový útok na náhodně vybraný cíl, řecká zkušenost je jiná. Charitosův kolega argumentuje řeckou marxistickou *Revoluční organizací 17. listopadu*, která se zaměřovala na konkrétní cíle a své oběti zabíjela střelou z pistole. Je možné, že by se objevila nová skupina útočící podobným způsobem? K útoku se však žádná skupina nepřihlásila, a navíc, který terorista by dnes vraždil mečem? Charitos teroristickou teorii rychle opouští a rozjíždí své vlastní pátrání. Jeho intuice mu říká, že se jedná o odplatu někoho, koho banky nějakým způsobem poškodily. Vyžádá si od bank evidenci dlužníků, kterým byl kvůli dluhům zabaven hmotný i nehmotný majetek, a zkoumá i možnost, že se mstí některý z bývalých zaměstnanců bankovního sektoru, který dostal, ať už z jakéhokoliv důvodu, výpověď. Rovněž vyslýchá svědky – od nejbližších spolupracovníků obětí až po všímavé prodavače v novinových stáncích ve čtvrtích, kde k jednotlivým vraždám došlo. Díky indiciím, které krok za krokem získává, se Charitos postupně dostává na správnou stopu. V momentě, kdy mu svědci od různých vražd nezávisle na sobě potvrdí, že v době před vraždou se v dané lokalitě začal objevovat žebrák či žebračka, a vyjde také najevo, že několika bývalým dopujícím sportovcům byly na účet připsány značné částky od neznámého odesílatele, je už Kostas Charitos velmi blízko objasnění celé záhady a pochopí, že vrahův vzkaz „D“ znamená překvapivě právě „doping“.

Vyprávění má rychlý spád a nechybí napětí ani realistické vykreslení postav, které románu dodávají na důvěryhodnosti (neúspěšní podnikatelé, dopující sportovci, Řekové žijící

---

<sup>6</sup> Ibid., 274–276.

mimo řeckou realitu v zahraničí, konzervativní starousedlíci i přistěhovanci z Afriky či Asie živořící v Řecku na hranici bída). Hlavní pozornost si ale zaslouží postava detektiva. Jeho charakter totiž zcela logicky nejsilněji ovlivňuje ideovou polohu příběhu. Jeho způsob myšlení, názory, omyly, činy, morálka, a dokonce i jeho záliby, zlozvyky a neřesti poznamenávají děj od začátku příběhu až do konce.<sup>7</sup> Moderní detektiv nejenže je profesionál, ale nejsou mu cizí žádné lidské problémy: potíže v zaměstnání, nespolupracující kolegové, tíživá byrokracie, trápení s manželkou a potomky.<sup>8</sup> „Nikdy bych nebyl skončil u románu, kdyby se přede mnou nezjevil policista Kostas Charitos. Jakýkoliv můj úspěch jako spisovatele je především jeho úspěchem.“<sup>9</sup> Petros Markaris ve své autobiografii takto vysekává poklonu svému hrdinovi, který je dnes v Řecku už kultovní postavou, a vysvětluje zvědavému čtenáři, jak se nechal inspirovat obyčejnou řeckou maloměšťáckou rodinou, která se jednoho dne objevila ve dveřích jeho kanceláře a od té doby mu nedala spát. A tak zanedlouho vznikly slavné postavy policisty Kostase Charitose z oddělení vražd aténské policie, jeho ženy Adrianí i dcery Kateriny. Jejich charaktery poté Markaris propracoval do sebelepších detailů, od aténské adresy na ulici Aristokleus až po oblíbená jídla. Nepsaným zákonem detektivního románu je, že protagonista, ať už je policistou z povolání nebo amatérským detektivem, musí být čtenářům sympatický a musí z románu vyjít jako pozitivní postava. Jak však vytvořit sympatického řeckého policistu, když podstatná část řecké veřejnosti chová k policii nedůvěru až nepřátelství? Ani sám autor jako příznivec levice, která byla celá desetiletí jak v Řecku, tak i v jeho rodném Turecku policií pronásledována, není výjimkou. Řešení však našel Markaris právě v maloměšťáckém Charitosově původu. Když svému hrdinovi svlékl uniformu a oblékl jej do obleku, spatřil v něm všedního člověka, jakým byl třeba jeho otec. Detektiv Charitos se nám tak představuje jako obyčejný člověk, průměrný Řek ze staré školy, který je domácím šetřílkem, nejezdí na dovolenou a jen zřídkakdy se chodí bavit ven, miluje maloasijská zeleninová jídla, jako jsou baklažány nebo plněné papriky, s manželkou Adrianí tvoří tradiční manželský pár vedoucí monotónní život, jehož součástí jsou i hádky a nedorozumění, po nichž se vždy usmíří právě nad talířem dobrého jídla z Adrianiny výtečné kuchyně. Je antikomunista, za vojenské junty dokonce pracoval ve vězení, ale přesto má dobrého přítele komunistu, kterého vyhledává, když potřebuje moudrou radu. V průběhu let si řešením případů vražd získává respekt nadřízených i nevraživost některých kolegů. Přesto však stále zůstává týmž policistou starého ražení, s nedůvěrou v nové postupy a technologie, s negativním postojem vůči médiím, jehož největším nepřitelem při pracovních výjezdech po Aténách jsou neustále ucpané silnice a kolony.

Charitosova postava vlastně následuje jiného symbolického maloměšťáckého policistu, Simenonova komisaře Julese Maigreta, s tím rozdílem, že Charitos je vždy sám vypravěčem

<sup>7</sup> CIGÁNEK 1962, 334–336.

<sup>8</sup> JAMESOVÁ 2011, 138.

<sup>9</sup> «Δε θα είχα καταλήξει ποτέ στο μυθιστόρημα, αν δεν είχε εμφανιστεί μπροστά μου ο αστυνόμος Κώστας Χαρίτος. Η όποια επιτυχία μου ως μυθιστοριογράφου είναι πρώτα δική του». MARKARIS 2006, 14.

všech svých příhod, což jej ještě víc přibližuje ke čtenářům.<sup>10</sup> Za svůj vzor považuje ostatně Georgete Simenona i sám Petros Markaris, protože mu podle jeho slov ukázal, jak zacházet s prostými postavami, jakými Maigret a Charitos jsou.<sup>11</sup> Oba detektivové se vzájemně v mnohém podobají: i Maigret je ztělesněním drobného měšťáka a člověkem, kterého můžeme běžně potkat na ulici, vede prostý rodinný život, a když se večer vrací ze služby domů, očekává ho (stejně jako Charitose) příjemná vůně jídla. Navíc na svých pochůzkách poznal dokonale Paříž (obdobně jako Charitos Atény) a při pátrání vychází z mimořádné znalosti prostředí, ve kterém byl čin spáchán.

V neposlední řadě bylo třeba Charitosově postavě dodat nějakou zvláštnost, něco, co ji odliší od ostatních a učiní ji jedinečnou. Geniální detektiv totiž takřka nikdy není zcela normální (Auguste Dupin si libuje ve tmě a štítí se světla, Sherlock Holmes šňupe kokain, píchá si morfiové injekce a snad pro větší inspiraci hraje na housle, samolibý Hercule Poirot si potrpí na svůj navoskovaný knír, drahé obleky a lakýrky, slečna Marplová zase většinu času tráví pletením nebo pracuje na zahrádce). Zdánlivá slabost nebo méněcennost je však pro detektiva užitečná – zbavuje totiž protivníky opatrnosti.<sup>12</sup> U našeho Charitose existují tyto „výstřednosti“ rovnou dvě. Tou první jsou výkladové slovníky, v hlavní roli s devítisvazkovým Dimitrakosovým slovníkem, ve kterém si Charitos rád vyhledává nejrůznější výrazy, s nimiž se setkává při svých detektivních pátráních. Druhým nezaměnitelným rysem Charitosovy postavy je jeho pověstný automobil, prehistorický model Fiat 131 Mirafiori. Kousek, který by se vyjímal spíš v některém muzeu či soukromé sbírce než na ucpaných aténských silnicích. A i když jej v románu *Lixiprothesma dania* Charitos na naléhání manželky vyměnil za modernější Seat Ibiza, na své Mirafiori stále s nostalgii vzpomíná.

Protagonista, tak jak jsme jej poznali, je vlastně ideálním charakterem pro vykreslení vlivů současné finanční krize na život běžného řeckého občana: policista a státní zaměstnanec, padesátník, manžel a živitel rodiny, jehož žena Adriani je v domácnosti, pyšný otec, jenž financoval dlouhá studia své jediné dcery Kateriny, která se však s čerstvým doktorem z práv potýká s nezaměstnaností stejně jako další mladí lidé v Řecku. Krize útočí už od začátku románu na našeho detektiva ze všech možných stran. V první řadě je Charitos rád, že úsporná opatření přišla naštěstí až v době, kdy má Katerina po studiích:

*Κάνω το στανρό μου, που πρόλαβα και έβγαλα τις σπονδές και το διδακτορικό της Κατερίνας με δεκατέσσερις μισθούς. Από εκεί και πέρα, έχω εμπιστοσύνη στις ικανότητες της Αδριανής, να τα βγάλει πέρα με όσα λεφτά μπαίνουν στο τσαντάκι της. Άσε που έχω ένα επιχείρημα παραπάνω, γιατί με την επιμονή της φορτώθηκαν τις δόσεις του Σέατ Ιμπιζα μέσα στην οικονομική κρίση.*

<sup>10</sup> FILIPPOU 2010.

<sup>11</sup> MAVRIDOU 2010.

<sup>12</sup> GRYM 1988, 267–268.

*Dikybohu jsem stihnul financovat Katerininu studia a doktorát ještě se čtrnácti platy. Od teď už mám plnou důvěru v Adrianinu schopnost vyjít s penězi, které ode mě dostane. A mám ještě i argument navíc, protože kvůli její umíněnosti jsem se během krize zatížil ještě splátkami za nové auto.*<sup>13</sup>

Za druhé se Charitos při svých výjezdech po Aténách musí vypořádat s uzavřenými ulicemi z důvodu konání nejrůznějších stávek a protestních akcí i s rozzuřenými demonstranty:

*Κατεβαίνω τα σκαλιά για το Μετρό, όταν ένας εβδομηντάρης με αρπάζει από το μανίκι και με ταρακουνάει.*

*«Τετρακόσια ευρώ το μήνα σύνταξη, παίρνω!» μου φωνάζει. «Τι να μου κόψει η Ευρωπαϊκή Ένωση από τα τετρακόσια; Σε ρωτάω, ποιος Γερμανός, Γάλλος, Σουηδός, μπορεί να ζήσει με τετρακόσια ευρώ το μήνα; Βλέπω το καλοκαίρι τα νησιά να βουλιάζουν από Γάλλους, Σουηδούς και Γερμανούς συνταξιούχους. Εγώ δεν κοιτάζω τα νησιά ούτε με τα κνάλια, γιατί με τετρακόσια ευρώπουλα το μήνα, ούτε κνάλια δεν παίρνεις».*

*«Γιατί τα βάζεις με τους Γερμανούς και τους Σουηδούς;» παρεμβάίνει ο διπλανός του. «Πρώτα να μάθεις τι σύνταξη παίρνουν οι βουλευτές μετά από δύο τετραετίες στη Βουλή. Μετά από οχτώ χρονάκια, δηλαδή».*

*«Εσύ πόσα παίρνεις;» με ρωτάει ο άλλος.*

*«Εγώ δε βρήκα ακόμα στη σύνταξη». Ο διπλανός του με κοιτάζει καχύποπτα.*

*«Ας' τον. Δε βλέπεις που φοράει κοστούμακι και γραβάτα;» λέει στο φίλο του. «Θα 'ναι κανένας υπάλληλος της Βουλής, απ' αυτούς που τσεπώνουν δεκαέξι μισθούς και βγαίνουν στα πενήντα τους στη σύνταξη».*

*Κάτι η ταλαιπωρία μου, για να φτάσω ώς εδώ, κάτι τα νεύρα μου που έχω στήχει τον Στανουρίδη, με κάνουν να τα πάρω στο κρανίο.*

*«Δεν είμαι συνταξιούχος, το 'παμε. Είμαι μπάτσος, και μου κόβουν κι εμένα από τον δέκατο τέταρτο μισθό και τα επιδόματα».*

*«Πλάκα μου κάνεις ότι είσαι μπάτσος, αλλά χαλάλι σου, γιατί μας θύμισες ότι όλοι βράζουμε στο ίδιο ζουμί» λέει ο πρώτος και μου δίνει φύλλο πορείας με ένα χτύπημα στην πλάτη.*

*Scházím schody do metra a v tom mě nějaký sedmdesátník chytá za rukáv a lomcuje se mnou.*

*„Beru důchod čtyři sta euro!“ křičí na mě. „Co mi může vzít Evropská unie ze čtyř stovek? Ptám se, který Němec, Francouz nebo Švéd by vyžil se čtyřmi stovkami na měsíc? Ostrovy v létě praskají ve švech, jak jsou plné francouzských, švédských a německých dů-*

<sup>13</sup> MARKARIS, *Ληξιπρόθεσμα Λάνεια*, 25.

chodců. Já se na ostrovy nepodívám ani dalekohledem, protože za čtyři stovky si ani dalekohled nekoupíš.“

„Co sem pleteš Němce a Švédy?“ vložil se do toho další. „Jen se zeptej, jaký důchod berou poslanci po dvou volebních obdobích v parlamentu. Tedy po osmi letech.“

„A kolik bereš ty?“ ptá se mě. „Já ještě nejsem v důchodu.“ Jeho soused si mě podezřívavě prohlíží.

„Nechej ho být. Nevidíš, že má na sobě oblek a kravatu?“ říká svému kamarádovi. „To bude určitě nějaký zaměstnanec parlamentu, jeden z těch, co jim jde do kapsy šestnáct platů a do důchodu chodí v padesáti.“

Dostat se až sem bylo samo o sobě dost vyčerpávající, navíc jsem celý nespůj, že nechávám Stavridise čekat, a tak mi kombinací obojího povolily nervy.

„Už jsem řekl, nejsem důchodce. Jsem obyčejný policajt a i mně krátí čtrnáctý plat i prémie.“

„To mě taháš za nos, že jsi policajt, ale dobře, díky tobě si alespoň uvědomíme, že jsme všichni ve stejné šlamastyce,“ reaguje první z nich a dostávám protestní leták a poplácání po zádech.<sup>14</sup>

A konečně za třetí, na příkladu Charitosovy rodiny můžeme sledovat, jak se s krizí učí žít obyčejní Řekové a jaký vliv mají změny, které země pod dohledem Evropské unie a Mezinárodního měnového fondu zavádí, na jejich každodenní život. Toto téma v románu vynikajícím způsobem reprezentuje především Charitosa manželka Adriani. Nejen svými častými „filozofickými“ komentáři, kterými vyjadřuje názory prostých lidí, ale například i schopností hospodyně vyjít se sníženým platem svého muže a navíc finančně vypomáhat rodině své dcery:

*Μπορείς να μου λύσεις μια απορία; Τα λεφτά που παίρνεις για το σπίτι είναι τα ίδια. Πώς καταφέρνεις να συντηρείς δύο σπίτια με τα ίδια λεφτά;»*

*«Είναι πολύ απλό. Ανοίγω το πρωί το ραδιόφωνο και ακούω ποια σούπερ μάρκετ κάνουν προσφορές. Επειδή κάνουν κάθε μέρα προσφορές σε άλλα είδη, μπορώ και ψωνίζω με τα ίδια λεφτά». (...)*

*«Τι να σου πω, ρε Αδριανή. Σου βγάζω το καπέλο.»*

*«Όταν οι εποχές είναι δύσκολες, ο ένας βοηθάει τον άλλο. Εγώ έτσι μεγάλωσα, Κώστα μου. Όταν κάποιος είχε πρόβλημα, έτρεχε ολόκληρη η γειτονιά.»*

*„Můžeš mi vysvětlit jednu záhadu? Částka, kterou dostáváš na domácnost, je pořád stejná. Jak dokážeš zaopatřit dvě domácnosti za tytéž peníze?“*

---

<sup>14</sup> Ibid., 53–54.



„To je úplně jednoduché. Ráno si pustím rádio a sleduji, které supermarkety dělají akční nabídky. Protože mají nabídky každý den na jiné zboží, dokážu nakupovat se stejnými penězi.“ (...)

„Co na to říct, Adriani. Smekám před tebou.“

„Když přijdou těžké časy, jeden pomáhá druhému. Tak jsem byla, Kostasi, vychovaná. Kdykoliv měl někdo problém, točili se kolem něj všichni sousedé.“<sup>15</sup>

Jak je z výše uvedených příkladů patrné, Markarisův román reflektuje mnohé z toho, co nyní zakouší řecká společnost. Řecká mentalita je popisována živě, s humorem a ironií Markarisovi vlastními, i když upozorňuje i na nelichotivé rysy řecké společnosti, jako jsou konexe, na které Řekové stále spoléhají např. v nemocnicích, neustálé problémy s dopravou vyostřené navíc častými protesty a demonstracemi v ulicích, které prakticky paralyzují centrum Atén, příliv přistěhovalců, doping v atletice, postoj Řeků k cizincům, jako by mohli za všechno a strojili proti nim úklady, a přirozeně vysoké mínění o sobě samotných.<sup>16</sup> To vše je v románu sice smyšlené, nicméně má velmi blízko k realitě. Cesty po Aténách jsou skutečně stejně jako názvy ulic či budov.

Markarisovy Atény mají daleko do zlaté éry za Perikla – slavné umělce, filozofy a dramatiky starověku bychom v nich hledali marně. Naopak jsme vtaženi do rušného a životem tepajícího velkoměsta s jeho křížovatkami, semaforů, dopravními zácpami a čtvrtěmi, kde vedle sebe žijí Řekové a přistěhovalci z nejrůznějších koutů světa. Markarisovi se podařilo spojit tíhu aktuálních problémů Řecka s jedinečným vypravěčským uměním, a popsat tak chaos, ve kterém Řekové nyní žijí.<sup>17</sup> Jestliže v případě postavy detektiva byl Markarisovým vzorem Georges Simenon, co se týká uchopení problémů soudobé společnosti, nechal se inspirovat Manuelem Vázquezem Montalbánem, španělským autorem detektivek, od kterého se naučil zakomponovat do detektivního románu politické problémy.<sup>18</sup> Přidáme-li k tomu autorův odstup a nadhled, vtip i ironii, dostaneme se k velmi čtivé a žhavě aktuální literatuře.

Markarisova detektivka je tedy detektivkou realistickou, konkrétně jejím sociálním podtypem. Je očividné, že autor nevychází z utopie, ale z příběhu, který je pravděpodobný a může se stát. Detektivní zápletka je pouze záminkou k zobrazení stavu společnosti a jejích aktuálních problémů. Petros Markaris ve svých detektivních románech, zcela v souladu s celosvětovým trendem, klade důraz především na reálnost děje, dramatičnost a postavu detektiva, což ostatně dokazuje i vybraný román *Lixiprothesma dania*. Pro pořádek ještě uvedme, že tento úspěšný román ze světa financí je úvodním dílem trilogie s názvem *Tri-logia tis kriseos* (*Trilogie krize*) a volně na něj navazují romány *Perosi* (2011, *Ukončení*) a *Psomi, Pedia, Eleftheria* (2012, *Chléb, vzdělání, svoboda*), které se věnují politickému systému, resp. vlivu médií v Řecku.

<sup>15</sup> Ibid., 223–224.

<sup>16</sup> SPYROPOULOU 2011.

<sup>17</sup> KOTZIA 2010.

<sup>18</sup> MAVRIDOU 2010.

## Bibliografie

- BASKOZOS G. N. *Ο Π. Μάρκαρης στους 10 καλύτερους συγγραφείς αστυνομικών ιστοριών* [online]. 2011 [cit. 12. října 2011]. Dostupné z: <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=420335>.
- CIGÁNEK J. *Umění detektivky*, Praha 1962.
- FILIPPOU F. *Αστυνομός Χαρίτος, ένας μικροαστός ήρωας* [online]. 2010 [cit. 12. října 2011]. Dostupné z: <http://www.lifo.gr/mag/features/2386>.
- GRYM P. *Sherlock Holmes a ti druzi*, Praha 1988.
- JAMESOVÁ P. D. *Povídání o detektivkách*, Praha 2011.
- KOTZIA E. *Μύθος πολύ κοντά στην αλήθεια* [online]. 2010 [cit. 13. října 2011]. Dostupné z: [http://news.kathimerini.gr/4dcegi/\\_w\\_articles\\_columns\\_2\\_24/10/2010\\_419702](http://news.kathimerini.gr/4dcegi/_w_articles_columns_2_24/10/2010_419702).
- KRIMNIOTI P. *Πέτρος Μάρκαρης: Η κρίση, το πολιτικό σύστημα και η σιωπή των διανοουμένων* [online]. 2010 [cit. 12. října 2011]. Dostupné z: <http://www.avgi.gr/ArticleActionsShow.action?articleID=572683>.
- MARKARIS P. *Κατ' εξακολούθηση*, Athina 2006.
- MARKARIS P. *Αηξίπρόθεσμα Δάνεια*, Athina 2010.
- MARKARIS P. Οι τέσσερις εξισώσεις της αποτυχίας. In: *Υπό το μηδέν. Τέσσερα σχόλια για την κρίση*, Athina 2010, 183–261.
- MAVRIDOU D. *Πέτρος Μάρκαρης* [online]. 2010 [cit. 17. října 2011]. Dostupné z: <http://www.bookpress.gr/sinenteuxeis/ellines/markaris>.
- ROUMBOULA D. *Η κρίση θα μας αφήσει τραύματα* [online]. 2010 [cit. 13. října 2011]. Dostupné z: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22808&subid=2&pubid=40814971>.
- SPYROPOULOU CH. *Στην εποχή της οικονομικής κρίσης* [online]. 2011 [cit. 27. října 2011]. Dostupné z: <http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=13/08/2011&id=300705>.